

The policy related to foreign economic activity in Azerbaijan is aimed at realizing the goals set by the state's trade with international partners in the system of economic relations. It is the activity of the government that influences the direction of foreign trade, including the direction of movement of production factors, the structure of economic relations and the volume of transactions.

In recent years, the close cooperation measures implemented by Azerbaijan with the partner countries have had a positive effect on the expansion of the scope of foreign economic activity, and as a result, Azerbaijan's relations with Israel, Ukraine, Georgia, Great Britain, Turkey, Italy and Belarus have developed even more intensively. Azerbaijan has become a reliable partner in the region and in the system of international economic relations. Azerbaijan is not important in terms of import and export of goods and services alone. It also implements projects related to the full realization of transit opportunities, and failure to satisfy the interests of Azerbaijan in any matter may result in any country being deprived of transit opportunities.

Thus, the development of Azerbaijan's foreign economic relations is not only related to stimulating the volume of production and creating a fertile environment for activity. It is to have a transport-logistics complex that allows you to carry out export and import operations. This factor has a complex positive effect on integration processes at the regional level, on the macroeconomic development of Azerbaijan, and on various business entities that use facilities that are part of the international logistics system. Thanks to the relevant network, the transport-logistics infrastructure covering various areas of Azerbaijan increases economic activity and leads to an increase in the level of GDP.

References

1. The foreign trade of Azerbaijan, statistical yearbook, Baku. 2022, p. 208.
2. International Economic Relations: Problems and perspectives, Baku, "Europe" publishing, 2015, p. 332
3. Nabizade K. R., The nature of international economic relations and development regulations. *Audit 3* (2020), Edition 29, p. 101-107.
4. V. Jeníček, V. Krepl, The role of foreign trade and its effects, *Agric. Econ. Czech*, 55, 2009 (5). P. 211–220.
5. Azerbaijan Export and Investment Promotion Foundation. URL: <https://azpromo.az/az/page/made-in-azerbaijan>
6. Azerbaijan Competitiveness Index 2012-2021. URL: <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/competitiveness-index>

УДК 657.1

Девадзе Анзор Хемидович,

кандидат економічних наук, професор

Баучадзе Бесик Михайлович,

кандидат економічних наук, асоційований професор

Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія)

Скриль Віталія Вячеславівна,

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Тенденції розвитку світового ринку загалом, і грузинського зокрема, передбачають ускладнення орієнтування підприємства у постановці завдань, що стоять

перед ним. Вирішення найважливіших питань тактичного і стратегічного розвитку може бути забезпечене за умови створення гнучкої системи управління, здатної здійснювати облік, планування, контроль та аналіз даних про результати господарської діяльності у розрізі керованих об'єктів, обґрунтовувати розрахунки та оперативно приймати рішення на цій основі [5, с.108].

Управлінський облік комплексно та системно використовує різні методи, оскільки він поєднує кілька прикладних економічних наук: планування, організацію та управління виробництвом, нормування, оперативний облік, управлінський аналіз та низку інших.

У зв'язку з цим, за умов ринкової економіки став актуальним такий прийом управлінського обліку, як бюджетування. Він, з одного боку, є процесом складання фінансових планів і кошторисів, а з іншого – управлінської технології, призначеної для пошуку управлінських рішень та підвищення їхньої фінансової обґрунтованості. Бюджетування є пріоритетним та ефективним інструментом для керівних структур підприємства. Популярність даного підходу, що зросла останнім часом є не випадковою і зумовлена низкою переваг цього прийому, т.к. бюджетування дозволяє контролювати діяльність підприємства як у цілому, і у розрізі його підрозділів, бюджети створюють об'єктивну основу оцінки результатів господарської діяльності і дозволяють виявляти резерви. Використання зазначеного прийому передбачає створення ієрархічної структури управління підприємством, що забезпечує злагоджену роботу системи. На основі бюджетів здійснюється аналіз відхилень, який допомагає виявити причини негативних факторів, що гальмують заплановані дії підприємства щодо досягнення намічених цілей господарської діяльності.

Основним об'єктом бюджетування є бізнес. Не підприємство чи фірма, а саме бізнес як вид чи сфера господарської діяльності [4, с.142]. Правильно поставлене, повноцінне бюджетування дозволить також вирішити проблеми оптимізації фінансових потоків, збалансованості джерел надходження коштів та їх використання, визначити обсяги та форми, умови та терміни зовнішнього фінансування та багато інших управлінських завдань [3, с. 114].

У системі управлінського обліку та спільної діяльності суб'єкта господарювання за допомогою бюджетування здійснюється:

- планування фінансів та ефективності витрат; в даному випадку бюджетування дає можливість виявити ефективні варіанти інвестування коштів, виключивши нерентабельні напрямки, а також визначити раціональне здійснення витрат;

- узгодження діяльності підрозділів та координація їх роботи – інформація циркулює всередині компанії, між керівниками (встановлюють плани) та працівниками (звітують про результати);

- мотивація співробітників та керівників щоб підвищити інтерес працівників до трудової діяльності, бюджетування передбачає включення премій при досягненні певних результатів роботи;

- аналіз фінансової діяльності компанії та роботи менеджерів - бюджетування має прямий вплив на діяльність організації. За результатами роботи менеджерів, які відповідають за реалізацію завдань, аналізується ефективність роботи кожного відділу та встановлюється можливість матеріального заохочення працівників;

- аналіз діяльності компанії та формування прогнозу з фінансів; після закінчення звітного періоду проводиться оцінка отриманих результатів.

До недоліків бюджетування відносяться [2, с.164]: складність та вартісність системи бюджетування; бюджети, не доводяться до відома кожного співробітника, не надають практично жодного впливу на мотивацію та результати роботи, а натомість сприймаються виключно як засіб для оцінки діяльності працівників та відстеження

помилки; у бюджетуванні закладено протиріччя між досяжністю цілей та їх стимулюючим ефектом: якщо досягти поставлених цілей надто швидко, то бюджет не має стимулюючого ефекту для підвищення продуктивності, якщо досягти цілей надто складно, - стимулюючий ефект зникає, оскільки ніхто не вірить у можливість досягнення цілей; найменші зміни вимог до системи бюджетування щодо деталізації планових і звітних даних чи організаційні зміни у компаніях призводять до необхідності розпочинати роботу з впровадження заново.

Зазвичай, при бюджетуванні запускається бюджетний цикл. Це поняття має на увазі циклічно повторюваний ланцюжок дій, спрямованих на підготовку бюджету, контроль і необхідні коригування в ході виконання створення будь-якого підприємства необхідно визначити цілі та завдання його діяльності, що і зумовлює довгострокове планування. Довгострокове планування визначає середньострокове планування та бюджетування, які розраховані на менший термін і тому мають на увазі велику деталізацію та конкретику. Основою будь-якого бюджету є бюджет продажів, оскільки виробництво орієнтоване насамперед те що, що продаватися, тобто користуватися попитом ринку. Обсяг збуту визначає обсяги виробництва, який у свою чергу, визначає планування всіх видів ресурсів, у тому числі трудові ресурси, сировинні запаси та запаси матеріалів, зі складанням відповідних бюджетів. Це зумовлює необхідність фінансового планування, планування витрат та прибутку. Бюджетування має здійснюватись за жорсткою схемою, використовувати розрахунки багатьох кількісних показників.

Слід зазначити, що організація управлінського обліку у взаємозв'язку з іншими підсистемами управління, зокрема з підсистемою бюджетування, дає відмінні результати при керівництві підприємством [1, с.114]. Бюджет є засобом координації діяльності різних підрозділів підприємства міста і, крім того, спонукає керівників окремих центрів відповідальності будувати свою діяльність, беручи до уваги інтереси підприємства в цілому. Переваги цієї системи виявляються у примусовому короткостроковому та довгостроковому плануванні ресурсів підприємства, поведінки конкурентів, поточного та проектного ринкового попиту на продукцію. За умови грамотної побудови системи управлінського обліку технологія бюджетування стане надійним помічником в організації ефективного управління підприємством. Найбільшого ефекту можна досягти, застосовуючи спеціалізоване програмне забезпечення. Бюджетний цикл – це період часу від початку складання зведеного бюджету звітної періоду до стадії план – факт – аналіз виконання зведеного бюджету цього періоду. В даний час бюджетування є однією з основних дисциплін, які необхідно знати будь-якому менеджеру. Процес бюджетування включає в себе ряд важливих операцій: планування витрат, планування виробництва, планування збуту та фінансове планування (планування прибутку). Бюджетування дозволяє так спланувати діяльність, щоб забезпечити отримання максимально можливого прибутку з мінімальними витратами за умови мінливості ринку. Звичайно, це пов'язано з неминучим фінансовим ризиком, особливо в сучасних грузинських умовах, але правильно проведене бюджетування дозволить звести ризик до мінімуму.

Література

1. В. Bauchadze. Management accounting. Tbilisi. Publishing house Universal. 2012. С. 110-116.
2. Noreen E., Brewer P., and Garrison R. Managerial accounting for managers. Boston, MA: McGraw-Hill Irwin. 2008.
3. Murray L. W. & Efendioglu A. M. Budgeting for city and county governments: How performance-based budgeting could have reduced budget deficits. *Business &*

Management Review. 2011. 1(9). С. 13-22.

4. Maher M. Stickney C. and Weil R. Managerial accounting: An introduction to concepts, methods, and uses. 2008. Mason, OH: South-Western Cengage Learning.

5. Алексеев С.С. Теорія державного регулювання. Київ: ЦУЛ, 2019. 206 с.

УДК 336.7

Коваленко Юлія Михайлівна,
доктор економічних наук, професор
Доцин Денис Олександрович, студент
Державний податковий університет (Україна)

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання діяльність будь-якого підприємства характеризується задоволенням потреб споживачів, що орієнтовані на таку продукцію. Застосування цифрових технологій відкрило для споживачів цифрові продукти та послуги, через це підприємства змушені підлаштовувати свою діяльність під сучасні новації.

Природно, що підприємства за рахунок цифрових технологій створюють конкурентні переваги на основі унікальних комбінацій цифрових та фізичних ресурсів. Цифрові технології у підприємницькій діяльності – це створення нових ланцюжків у бізнес-процесі і можливостей, які традиційні (класичні) підприємства не можуть запропонувати споживачам їхньої продукції (послуг) [1, с.39].

Дослідженням застосування цифрових технологій в управлінні підприємством займалися Ашманов І., Жуковська В., Красностанова Н., Руденко М., Тертяк Н., Яцкевич І. та інші. У своїх працях автори дійшли висновку про те, що цифрові технології на підприємствах схильні лише великі підприємства, а інші підприємства не готові у повному обсязі до впровадження цифрових технологій в свою діяльність, так як мають консервативний погляд на розвиток діяльності.

Наразі актуальним є дослідження цифрових технологій в управлінні активами підприємства, оскільки, цифрові технології використовують не тільки для збору, реєстрації, обробки і накопичення необхідних інформаційних даних для користувача, а, все частіше, почали застосовувати в системі організаційного управління.

До цифрових технологій в управлінні активами підприємства належать наступні:

– Інтернет речей (IoT) – це мережі фізичних об'єктів (пристроїв), які містять вбудовані технології спілкування та розуміння, або взаємодіють зі своїми внутрішніми станами чи зовнішнім середовищем;

– роботизація – відноситься до автоматизації системи або процесу з боку використання роботизованих пристроїв;

– штучний інтелект (AI) – це будь-який пристрій, який сприймає своє оточення та вживає дій, які максимально збільшують шанси на успішне досягнення своїх цілей;

– великі дані (Big Data) – великі дані забезпечують підвищення рівня прийняття аналітичних рішень шляхом збільшення обміну даними та відноситься до наборів даних, які занадто великі й складні для традиційної обробки [2].

Сучасна концепція менеджменту, створена на підвищенні продуктивності за рахунок скорочення тривалості виробничого процесу та скорочення всіх видових витрат, що виникають в процесі, є «безпечне виробництво», в системі якого застосовується близько різних інструментів. Одним з найвідоміших та найефективніших виступів системи «вчасно» (у перекладі з англ. Just-in-time),